

УКРАЇНА (РІВЕНЬ 2)

Уряд України не повністю відповідає мінімальним стандартам для ліквідації торгівлі людьми; однак докладає значних зусиль на досягнення цієї мети. Держава продемонструвала посилення зусиль порівняно з попереднім звітним періодом; таким чином, Україну було переведено на Рівень 2. Уряд доклав більше зусиль у розслідуванні, притягненні до відповідальності та засудженні чиновників, причетних до торгівлі людьми, посилив міжвідомчу координацію та навчання для державних службовців і зробив певні кроки в напрямку покращення зусиль правоохоронних органів. Держава забезпечила дещо більшу кількість обвинувальних вироків у 2016 році, що завершило 5-річну низхідну траєкторію. Влада також посилила свої зусилля на захист жертв торгівлі людьми в Україні, збільшивши виплати на допомогу потерпілим і розробивши законодавство, що краще захищатиме постраждалих іноземців. Проте уряд не досягнув мінімальних стандартів у низці ключових сфер. Не було енергійного розслідування та притягнення до відповідальності торговців людьми, натомість ініційовано менше розслідувань та притягнень до відповідальності за останні шість років. М'які вирокі, які ймовірно зазнали впливу корупції, означали, що більшість засуджених трафікерів unikнули тюремного ув'язнення, що є неадекватним для протидії торгівлі людьми, як і непропорційно низькими порівняно із серйозністю злочину. Міжнародні донори та неурядові організації (НУО) продовжували фінансувати та надавати більшість послуг для жертв торгівлі людьми. Міжнародні організації продовжували виявляти більшу кількість жертв, ніж держава, відзначаючи неналежні зусилля уряду щодо ідентифікації та постійну відсутність довіри до здатності уряду захистити постраждалих і забезпечити для них справедливе поводження. Російська агресія продовжувала виснажувати ресурси України, спричинивши переміщення близько двох мільйонів людей і зробивши велику кількість населення вразливою до експлуатації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Рішуче розслідувати та притягати до відповідальності винуватців у злочинах торгівлі людьми, включно з державними службовцями, причетними до таких злочинів, гарантувати пропорційні та суворі вирокі; надавати більше офіційних статусів жертв торгівлі людьми і гарантувати їхні права відповідно до Закону «Про протидію торгівлі людьми» та змінити порядок надання статусу постраждалого, щоб зменшити тягар, що лягає на жертв, коли йдеться про самоідентифікацію та розголошення конфіденційної інформації; забезпечити належні ресурси для повної реалізації Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період з 2016 до 2020 року; підвищити рівень підготовки правоохоронців, прокурорів і суддів, що займаються розслідуванням справ торгівлі людьми та притягненням до відповідальності винних, зокрема у зв'язку з примусовою працею, навчити їх застосовувати підхід, що орієнтується на жертві та

збирати свідчення з інших джерел (крім свідчень постраждалих); розробити засоби захисту постраждалих/свідків і вживати активних заходів для припинення залякування свідків під час судового процесу; активізувати навчання для державних службовців щодо виявлення постраждалих, особливо проактивної перевірки на предмет торгівлі людьми в цілях трудової експлуатації та перевірки вразливого населення, як-от жінок у сфері проституції, дітей у секс-торгівлі, іноземних трудових мігрантів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО); посилити контроль правоохоронних органів над фірмами, що займаються рекрутингом і причетні до шахрайських оборудок, пов'язаних з експлуатацією; збільшити фінансування послуг на підтримку жертв торгівлі людьми, зокрема фінансування реабілітаційних центрів; зміцнити співпрацю з правоохоронними органами країн, де українці потерпають від торгівлі людьми; гармонізувати Закон «Про протидію торгівлі людьми» та Закон «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», щоб гарантувати, що жертви-іноземці мають право залишатися в країні та отримувати доступ до послуг, передбачених для осіб, що постраждали від торгівлі людьми.

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Уряд дещо посилив зусилля у сфері правопорядку й ужив заходів щодо причетності службовців. Стаття 149 Кримінального кодексу забороняє всі форми торгівлі людьми та передбачає покарання у вигляді від трьох до 15 років ув'язнення, яке є достатньо суворим і пропорційним тим, які передбачаються за інші серйозні злочини, як-от згвалтування. Уряд розробив законопроект, який гармонізує юридичне визначення торгівлі людьми й покарання за це з міжнародними стандартами. У 2016 році правоохоронні органи розслідували 112 злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, порівняно зі 111 випадками у 2015 році. Ці справи включали 72 випадки сексуальної експлуатації, дев'ять випадків торгівлі людьми в цілях трудової експлуатації, 26 випадків «примусової участі в кримінальній діяльності», три випадки торгівлі дітьми та два випадки примусового жебрацтва. Влада ініціювала судовий розгляд 45 справ у 2016 році порівняно з 59 випадками у 2015. Уряд засудив 28 торговців людьми у 2016 році згідно зі ст. 149 (25 у 2015 році), припинивши п'ятирічну низхідну траєкторію. З 26 трафікерів, яких було засуджено у 2016 році, 21 (81%) не отримали тюремного ув'язнення, п'ять були засуджені до тюремного ув'язнення (19%) тривалістю від двох до десяти років, держава конфіскувала майно двох відповідачів; 20 із 32 (62%) торговців людьми, засуджених у 2015 році, не отримали тюремного ув'язнення, а в шести було конфісковано майно. Неодноразове винесення умовних чи дуже коротких вироків засудженим трафікерам свідчить про слабкість зусиль з боку влади на притягнення винуватців до відповідальності. На думку експертів, правоохоронці, прокурори та судді демонстрували обмежене розуміння та здатність виявляти та притягувати до відповідальності причетних до випадків торгівлі людьми в цілях трудової експлуатації.

Уряд посилив заходи координації між відомствами, що займаються боротьбою з торгівлею людьми, і видав кілька постанов, у яких пріоритет надається роботі, пов'язаній з боротьбою з торгівлею людьми.

Генпрокурор видав директиви, які визнають пріоритетом використання ресурсів для відеоспостереження в справах, що стосуються торгівлі людьми; ввів покарання для чиновників Генеральної прокуратури, причетних до торгівлі людьми; закликав до розслідування підозр причетності державних службовців до таких злочинів в інших урядових установах; надав повноваження щодо дисциплінарних стягнень із слідчих і прокурорів, які висували проти трафікерів менш серйозні звинувачення. Додаткові накази доручають прокурорам наполягати на досудовому ув'язненні ймовірних торговців людьми та закликають до суворіших вироків за правопорушення в сфері торгівлі людьми. Влада співпрацювала з іноземними державами в питаннях міжнародних розслідувань і екстрадиції, зокрема з Польщею, Чехією, Францією та Німеччиною.

Співучасть державних службовців і умисне недбальство призвели до жорстокого поводження з дітьми, які перебувають в державних установах і сиротинцях, і є особливо вразливими до торгівлі людьми. За останні два роки інституційні реформи в Україні призвели до значної плинності кадрів у багатьох державних установах, зокрема в рядах Національної поліції та судової системи. Переатестація кадрів та реструктуризація поліцейських підрозділів, яка відбувалася впродовж звітнього періоду, включала обов'язкове навчання та тестування на тему торгівлі людьми завдяки допомозі міжнародних організацій, і зменшила кількість співробітників, які підозрювалися в корупції. Завдяки міжнародному фінансуванню та партнерам, уряд суттєво підвищив рівень навчання для суддів, прокурорів, співробітників правоохоронних органів та інших державних посадовців. Влада збільшила свої зусилля в розслідуванні причетності службовців до торгівлі людьми порівняно з попереднім звітним періодом, під час якого держава не звітував про жодні розслідування, притягнення до відповідальності чи засудження державних службовців. Уряд почав розслідування й арештував кількох службовців, які ймовірно причетні до торгівлі людьми, зокрема начальника Управління боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми ГУНП у м. Києві. Крім того, суди засудили двох поліцейських до шести місяців ув'язнення; три поліцейських залишилися під домашнім арештом, очікуючи на суд. Влада заарештувала директора державної школи-інтернату в Харківській області, котра намагалася продати одного зі своїх учнів.

ЗАХИСТ

Держава посилила зусилля в певних сферах захисту. Міжвідомча робоча група подала законопроект, покликаний допомогти гарантувати безпеку осіб з інвалідністю від експлуатації, удосконалити процедури надання статусу потерпілого, розширити мережу

постачальників послуг для жертв та посилити захист потерпілих-іноземців та осіб без громадянства. Уряд продовжував покладатися на міжнародні організації та НУО, міжнародне донорське фінансування в питаннях виявлення постраждалих і надання захисту та допомоги переважній більшості жертв. Держава збільшила кількість виявлених жертв через Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії людям, і виявила 103 потерпілих у 2016 році (83 у 2015). У 2016 році міжнародна організація в Україні допомогла 1105 жертвам порівняно із 699 у 2015 році. Міжнародні організації повідомили, що більшість потерпілих, які отримали допомогу, були жертвами трудової експлуатації. Як у випадку двох попередніх років, правоохоронці й інші службовці виявили менше 10% потерпілих, яких направили в міжнародні організації у 2016 році. Влада затвердила 110 із 124 заяв із запитами на отримання офіційного статусу жертви у 2016 році, порівняно з 83 заявами з 91 у 2015 і 27 із 48 у 2014 році. Чинна офіційна процедура виявлення потерпілих передусім спирається на самих жертв, які переживають свої травматичні ситуації, щоб повідомити про свій статус потерпілого й надати докази; якщо поліція й державні службовці не будуть чуйні до проблем жертв і не приймуть орієнтований на постраждалого підхід, багато потерпілих відмовлятимуться проходити через цю процедуру. Хоча закон скеровує правоохоронців на активне виявлення жертв торгівлі людьми, спостерігачі повідомляли, що поліція не проявляла готовності перевіряти осіб у сфері проституції на наявність ознак торгівлі людьми. Експерти повідомляють, що правоохоронці часто не розуміють міжнародного визначення торгівлі людьми в цілях трудової експлуатації, а тому належним чином не виявляють потерпілих від цього виду торгівлі людьми.

Упродовж звітнього періоду уряд значно збільшив фінансування на допомогу жертвам і боротьбу з торгівлею людьми. У 2016 році держава передбачила на боротьбу з торгівлею людьми 98 800 гривень (3659 доларів США) в державному бюджеті та 219 220 гривень (8119 доларів США) з місцевих бюджетів (порівняно з 46 300 гривень (1715 доларів США) в державному бюджеті та 215 900 гривень (7886 доларів США) з місцевих бюджетів у 2015). Усі офіційно визнані жертви торгівлі людьми отримали фінансову допомогу від держави. У листопаді 2016 року уряд у три рази збільшив фінансову допомогу жертвам торгівлі людьми, піднявши її до 4630 гривень (171 доларів США), що в три рази перевищує офіційний прожитковий мінімум.

Українське законодавство про торгівлю людьми передбачає вимоги щодо захисту жертв і надає їм право на тимчасове проживання в державних притулках, психологічну допомогу, медичне обслуговування, консультування з питань працевлаштування, професійну підготовку, незалежно від того, чи кримінальна справа триває, чи потерпілий співпрацює з правоохоронними органами, чи ні. Жертвам торгівлі людьми, яким уряд надав офіційний статус, призначається команда працівників соціальних служб, яка направляє постраждалих в установи соцзахисту, НУО чи інші служби, відповідно до їхнього

індивідуального плану. Деякі жертви, яким потрібен притулок, перебували в реабілітаційному центрі, яким керувала міжнародна організація та фінансували міжнародні донори, розміщеному в державній лікарні; уряд розглядав можливість узяти на себе відповідальність за центр, але ще не зробив цього. Дорослі жертви також могли перебувати в державних центрах для отримання соціально-психологічної допомоги до 90 днів і отримувати психологічну й медичну допомогу, житло, харчування й правову допомогу. Уряд збільшив кількість центрів соціально-психологічної допомоги з 18 до 20 та відкрив 36 додаткових центрів соціальних послуг, тим самим збільшивши їхню загальну кількість до 692. Спостерігачі повідомили, що надання допомоги було проблематичним через дефіцит фінансування й недостатню кількість кваліфікованого персоналу. Діти-жертви могли розміщуватися в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей упродовж 12 місяців і отримували соціальну, медичну, психологічну, освітню, правову й інші види допомоги. Упродовж звітнього періоду держава, часто співпрацюючи з міжнародними організаціями, забезпечила навчання для значно більшої кількості державних службовців щодо виявлення жертв і допомоги їм. Міністерство соціальної політики (МСП) спільно з міжнародною організацією розробило інтерактивний модуль дистанційного навчання на тему виявлення жертв торгівлі людьми та направлення їх у відповідні організації. Уряд повідомив, що у 2016 році надав допомогу в репатріації в Україну 15 громадян, які стали жертвами торгівлі людьми за кордоном: вісім із Кувейту; по двоє з Лівану, Кіпру та Йорданії; по одному з Малайзії та Польщі.

Жертви мають законне право подавати цивільні позови щодо реституції. В 2016 році суди присудили реституційні платежі 79 жертвам торгівлі людьми. Жертвам, які свідчили в суді, у кімнатах суду були доступні різноманітні заходи захисту, однак на практиці правоохоронці рідко застосовувала ці заходи й часто не поводитися з потерпілими від торгівлі людьми у спосіб, який би виражав чуйність до жертв. НУО повідомили, що в ході кримінальних справ держава часто не надавав правову допомогу, іншу підтримку чи захист жертвам.

Чіновники стверджували, що нелегальні мігранти перевіряються на наявність ознак торгівлі людьми, а мігрантам, яких ідентифікували як жертв торгівлі людьми, пропонувався офіційний статус і направлення у відповідні служби. Не було звітів про покарання чи депортацію жертв злочинів, скоєних безпосередньо внаслідок того, що особа постраждала від торгівлі людьми; однак з огляду відсутності систематичного контролю, держава могла затримувати, депортувати чи карати потерпілих від торгівлі людьми. Для іноземних громадян не існує законного способу продовжити час свого перебування, змінити офіційне місце проживання, забезпечити права на працевлаштування чи шукати захисту від повернення в країни, де на них чекають труднощі чи розплата. Урядова міжвідомча робоча група презентувала проект поправок до законодавства, які б дозволили постраждалим-іноземцям залишатися в Україні впродовж тривалого терміну та легально

працювати в країні.

ЗАПОБІГАННЯ

Держава посилила профілактичні заходи. У бюджеті на 2017 рік уряд в повному об'ємі передбачив фінансування Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми. Влада скоординувала свої дії з НУО та міжнародними організаціями, проводячи кампанії з підвищення обізнаності, зокрема це телевізійні програми, вулична реклама, публічні заходи, робота з населенням. Національні та регіональні освітні установи розробили та впровадили лекції та навчальні програми для студентів і викладачів на тему виявлення потерпілих та запобігання торгівлі людьми. Влада розмістила 40 білбордів та поширила 4000 флаєрів з інформацією про державну гарячу лінію щодо боротьби з торгівлею людьми, яка щороку допомагає 20 000 осіб.

Поліція провела розслідування офіційних і неофіційних рекрутингових мереж, наслідком чого став арешт і розслідування щодо кількох членів кримінальних груп, причетних до шахрайського рекрутингу українських громадян, яких примушували контрабандно провозити через кордон наркотики. Державна інспекція з питань праці додала до своїх лав 190 інспекторів праці, однак спостерігачі зазначили, що інспекції компаній і нагляд за дотриманням трудового законодавства залишався на неналежному рівні, оскільки уряд продовжив мораторій на перевірки умов праці до кінця грудня 2017 року, тим самим обмеживши здатність поліції проактивно розслідувати малий бізнес. МСП продовжували вести список ліцензованих рекрутингових компаній. Уряд провів попереднє навчання щодо протидії торгівлі людьми для українських бійців, що беруть участь в міжнародних місіях, а також провів навчання з питань протидії торгівлі людьми для дипломатичного персоналу. Держава не доклала особливих зусиль для зменшення попиту на комерційні сексуальні послуги та примусову працю.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Як повідомлялося впродовж останніх п'яти років, Україна є країною-походження, транзитною країною та країною-призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких здебільшого змушують до примусової праці, а в меншій мірі до сексуальної експлуатації. Українські жертви потерпають від сексуальної експлуатації та примусової праці в Україні, а також у Росії, Польщі, Туреччині та США, інших частинах Європи, Центральної Азії та Близького Сходу. Українські жінки та діти стають жертвами сексуальної експлуатації в межах країни. Деякі українські діти та дорослі вразливих категорій стають жертвами примусового жебрацтва. Невелика кількість іноземних громадян, зокрема осіб із Молдови, Росії, В'єтнаму, Узбекистану, Пакистану, Камеруну й Азербайджану, піддаються примусовій праці в Україні в низці галузей, у тому числі в будівництві, сільському господарстві, виробництві, домогосподарстві, деревообробній промисловості,

медсестринстві та вуличному жебрацтві; фахівці повідомляють, що кількість жертв-іноземців в Україні різко впала з початком воєнних дій на сході України. Хоча держава немає централізованої системи відстежування мігрантів, офіційні органи повідомляють, що Україна і надалі залишається маршрутом незаконного перевезення людей з Центральної Азії та Близького Сходу в Європу; такі мігранти вразливі до торгівлі людьми і по дорозі до місця призначення, і в Україні. Близько 82000 - 200 000 дітей, що перебувають у державних сиротинцях, були особливо вразливими до торгівлі людьми. Посадові особи кількох бюджетних установ і сиротинців імовірно умисно виявляли недбалість до виконання своїх посадових обов'язків або були причетні до торгівлі людьми з метою сексуальної чи трудової експлуатації дівчаток і хлопців під їхньою опікою.

Підживлений російською агресією конфлікт на сході України призвів до переміщення близько двох мільйонів людей. Це населення особливо вразливе до експлуатації. На територіях, підконтрольних підтримуваним Росією сепаратистам, ситуація стала особливо складною. Можливості працевлаштування обмежені, а сепаратистська «влада» обмежила міжнародну гуманітарну допомогу, яка могла б допомогти задовольнити потреби громадян. Жінок і дівчат із територій, постраждалих від конфлікту, викрадали для торгівлі людьми з метою сексуальної чи трудової експлуатації в Україні та Росії. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) потерпали від торгівлі людьми, а деяких українців змушували до примусової праці на непідконтрольних уряду територіях, часто це траплялося шляхом викрадення, тортур і примусу. Велика кількість ВПО й економічна криза збільшили вразливість українців до торгівлі людьми по всій країні. Міжнародні експерти повідомили, що демографія українських жертв торгівлі людьми змінилася з часу початку конфлікту та тепер включає більше міського, молодшого й чоловічого населення, яке здебільшого ставало жертвами примусової праці чи яких втягували в злочинну діяльність, як-от торгівля та контрабанда наркотиків. Підтримувані Росією військові сили оголосили призов неповнолітніх і продовжували регулярно використовувати дітей в якості солдатів, інформаторів та як людські щити. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні повідомила, що в активних бойових діях у складі об'єднаних російсько-сепаратистських сил брали участь навіть 15-річні діти. Дітей віком від 15 до 17 років активно набирали для участі у воєнізованих молодіжних групах, які навчають дітей носити та використовувати зброю. Діти, які відзначилися в такій підготовці, заохочувалися до створення власних розвідувальних і диверсійних загонів та до участі в бойових діях. За повідомленням українського урядовця, в одному з дитячих батальйонів, пов'язаних із цією програмою навчання, а саме: в батальйоні Св. Георгія Побідоносця, могли бути навіть 12-річні діти. Призов дітей воєнними групами відбувався на непідконтрольній уряду території та на територіях, де уряд не мав змоги на державному рівні забезпечити заборону використання дітей у збройних конфліктах.